

the internationalization of information space thus accentuating on the importance of mastering English language competence of specialists in all spheres and of future teachers in particular.

The definition of “future teachers’ professionally-oriented English speech competence” is specified.

The terms “blog” and “video-blog” are analyzed in the article according to the aim of the paper. The term “video-blog” is defined to suggest an informational or debate web-site which represents to a wide audience regular posts of an author (or a group of authors) in reverse chronological order and has a multi-layer form of this information, comprising text, photo, audio and video types of it.

The types of blogs are analyzed in the article in accordance to their genre, subject and structural particularities. Such types of blogs as: textoblogs, audioblogs, photoblogs, vlogs and podcasts are singled out.

As the article accentuates on the advantages of video-blogs (vlogs), the article introduces the types of vlogs divided in accordance with their style and content. Thus, such vlogs as personal or lifestyle vlogs, niche vlogs, scientific vlogs, review vlogs are identified and the their examples are given.

The main proclivities of vlogs for fostering future teachers’ professionally-oriented competence in English speech are introduced. In this aspect the author dwells upon the methodological functions of vlogs, when vlogs are used as the authentic video material serving as the example of proper English language speech or when it is the task for a student to create the vlogs by themselves, in such a way mastering their competence in English language speech.

The necessity to develop the complex of exercises and assignments for developing future teachers’ professionally-oriented competence in English speech is grounded to become the aim of the further studies.

Key words: *professionally-oriented English speech, aims of teaching, blog, video-blog (vlog), informational and communication technologies, future teachers.*

УДК 378.016:005.336.2-027.561]:[82:908]:80-057.875

Валентина Захарова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-8727-9969

DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/024-035

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Мета статті – визначити місце та роль літературного краєзнавства у формуванні професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей. У статті розглядається процес сприймання художнього твору як необхідний етап художньої комунікації «автор – художній твір – читач». Особлива увага приділена ролі літературного краєзнавства у фаховій підготовці студента – майбутнього вчителя української мови і літератури. Застосування теоретичних та емпіричних методів наукового пошуку і глибоке опрацювання психолого-педагогічної, літературознавчої, методичної літератури з проблеми дослідження дозволило зробити низку переконливих висновків про пріоритетну роль літератури рідного краю у формуванні професійної компетентності студентів.

Ключові слова: *література рідного краю, художній твір, Анатолій Гризун, поезія, сприймання, текст, урок української літератури, літературна освіта учнів.*

Постановка проблеми. Актуальність запропонованого викликана тими світовими процесами, які не можуть не впливати на формування сучасного освітнього простору. Серед загальноцивілізаційних тенденцій виділяємо стрімкий суспільний розвиток, коли людство поглинають науково-інформаційні технології. У таких умовах актуальними розглядаються роль і місце людини в суспільному процесі; питання формування духовного світу підростаючого покоління засобами художнього слова є на часі, бо ці процеси формують новий простір співіснування. Щоб не втратити своєї національної ідентичності, збагатитися морально і духовно, заклад вищої освіти має подбати про формування самодостатнього й конкурентоспроможного випускника. Необхідність вивчення літературного краєзнавства продиктована часом, адже від того, наскільки випускник буде здатним функціонувати в інформаційно насиченому суспільстві, жити і діяти локально та глобально, вирішувати свою долю й долю свого народу конструктивно і результативно, залежить майбутнє української нації та суспільства в цілому. Тож презентація власне свого історико-культурного надбання європейській і світовій спільноті на часі. Саме такий підхід до вивчення курсу літератури взагалі та рідного краю зокрема стимулюватиме процеси самовдосконалення й саморозвитку особистості учнів, для яких приклад вихідців з рідного краю слугуватиме дієвою морально-етичною школою, сприятиме виробленню почуття гордості за унікальну культуру рідного регіону. Отже, літературу рідного краю розглядаємо як засіб формування особистості учня, а студента-філолога – як такого, що повинен володіти професійною компетентністю – здатністю ефективно застосувати літературний матеріал на робочому місці вчителя-словесника.

Як засвідчує досвід, література рідного краю ще не зайняла ту нішу в освіті учнів, на яку вона заслуговує. Окреслимо специфіку уроків літературного краєзнавства. По-перше, це не прості уроки літератури, адже часто їх треба проводити нетрадиційно або з використанням інноваційних технологій, що диктується непростим і вимогливим часом (що стосується форми проведення уроку). По-друге (що стосується змістового компоненту уроку), послуговуємося тим, що основним на уроці літератури є текст художнього твору; як свідчить практика, школа і вчитель не має в своєму розпорядженні потрібної літератури або кількості книг для учнів. Виникає протиріччя між вимогами календарно-тематичного планування та неспроможністю вчителя забезпечити учнів літературою. По-третє, уроки літератури рідного краю потребують ґрунтовної підготовки, вчитель повинен перечитати не одну науково-методичну працю, уривки з листів письменника, спогади про нього, щоб пізніше на уроці передати уявний образ письменника-земляка учням. Вивчення літературного краєзнавства формує професійну компетентність – здатність розробляти технологію уроку літератури, здатність упроваджувати доцільні форми роботи в контекст уроків літератури рідного краю.

Аналіз актуальних досліджень. Більшість наукових розвідок присвячено питанню формування художнього сприймання особистості, і лише окремі з них стосуються аспектів сприймання літературного твору. Вагомий внесок у розробку питання зробили сучасні методисти та літературознавці, серед них чільне місце посідають імена П. Білоуса та В. Марка (Білоус, 2011; Марко, 2013). Однак малодослідженим залишається питання ролі сприймання тексту під час його аналізу на уроках літератури рідного краю. Життєтворчість Анатолія Гризуна, що обрана як предмет дослідження під час вивчення студентами, не була достатньо висвітлена за його життя. У нашому розпорядженні – лише поодинокі розвідки, що засвідчують неабиякий інтерес до постаті сучасного поета. Життєтворчість А. Гризуна знаходиться в центрі наукових пошуків сучасного критика і методиста Лілії Овдійчук (Овдійчук, 2015), яка дає досить високу оцінку поету. Увага науковця зосереджується на трьох іпостасях А. Гризуна: поета-сучасника, літературознавця, критика. Предметом розгляду, окрім ліричних творів, є маловідомі поки що українському загалу праці: «Поезія багатозначних підтекстів», «Поезія концептуальної думки (філософічність сучасної української поезії)», автора яких названо «інтелектуалом», «естетом» та «тонким ліриком» (Овдійчук, 2015, с. 61). Поет, «застосовуючи прийоми поетичної фоніки, ритміки, творить різноманітні за характером і настроєм поетичні рядки» (Овдійчук, 2015, с. 62). Досліджуючи новаторство А. Гризуна-критика, автор публікації сміливо віддає йому пальму першості в освоєнні сугестивної лірики, адже поет «уперше в українській філологічній науці спромігся на глибоке дослідження лірики, яка апелює насамперед до підсвідомості і чуттєвої сфери читача» (Овдійчук, 2015, с. 63). Маємо ще поодинокі публікації В. Сапона та М. Гриценка про поета-земляка. Таким чином, зовсім недослідженою є життєтворчість А. Гризуна – поета, перекладача, літературознавця і педагога, чиї здобутки треба вивчати студентам та учням особливо зараз, в умовах імплементації Концепції «Нова українська школа».

Проблема вивчення літературного краєзнавства в загальноосвітній школі не нова. Питання формування духовного світу учнів засобами літературного краєзнавства було предметом дослідження Марії Гордої. Екзистенціально-діалогічні шляхи проведення уроків позакласного читання і літератури рідного краю розглядаються в монографії Ганни Токмань. Система роботи з літературного краєзнавства в підвищенні кваліфікації вчителів-філологів теоретично розроблена та експериментально перевірена Аллою Лисенко. Порушена проблема глибоко цікавить також науковців Миколаївщини, серед них – А. Ситченко, В. Шуляр.

Мета статті – визначити місце та роль літературного краєзнавства у формуванні професійної компетентності студентів-філологів – майбутніх учителів.

Методи дослідження. Застосування теоретичних методів наукового пошуку, зокрема, глибоке опрацювання психолого-педагогічної, літературознавчої та методичної літератури з проблеми дослідження дозволило зробити низку переконливих висновків про визначальну роль сприймання та аналізу твору у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя літератури. Серед емпіричних результативно був застосований метод спостереження за процесом аналізу твору, що дало можливість виділити фактори адекватного сприймання тексту.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо учасників методичної комунікації «учитель (викладач) – письменник (художній твір) – учень (студент)». Ініціативною ланкою цієї комунікації є постать учителя (викладача), який через життєпис письменника і текст художнього твору впливає на особистість, формуючи його духовний світ, морально-етичні цінності тощо. Мета уроків літературного краєзнавства полягає в ознайомленні учнів із творчістю письменників-земляків, у поцінуванні художньої спадщини майстрів слова, формуванні в них почуття причетності до історії краю, виробленні особистісного ставлення до художньої літератури рідного краю. Методичною наукою ще не розроблена типологія уроків літератури рідного краю. Нам видається, що такі уроки можуть бути представлені як звичайні робочі уроки, на яких засобами художнього слова вчитель літератури допомагає школярам опанувати художній текст, під час спілкування учні переймуться гордістю за багату й самобутню культуру рідного краю. Для учнів-читачів ці уроки стануть школою громадянського становлення, морального змушнення, школярі пізнають своє, рідне, за допомогою чого можна презентувати своє «Я», гідно ввійти у світовий культурний простір і не згубитися в ньому. Важливою громадською рисою особистості є сформованість національної самосвідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України. Формування патріотичних почуттів передбачає передусім засвоєння національних цінностей (мови, культури, літератури), відчуття своєї причетності до побудови демократичної держави. Курс на інтеграцію в європейське співтовариство вимагає переміщення акцентів у шкільному навчально-виховному процесі в бік формування духовності учнів як гідних представників української нації. У цьому аспекті винятково важлива роль відводиться урокам літератури, адже саме художня література робить світ гуманним, формує почуття національної гідності, виховує в учнів добро, любов і шану до рідної землі та людей, які на ній живуть і працюють. Принагідно згадаємо слова відомого науковця-методиста кінця ХХ – початку ХХІ століття Ніли Волошиної: «Він (учитель) мусить нести Богом послану йому місію: сіяти в душах дітей добро, правду, милосердя, очищати їх від скверни» (Волошина, 1997, с. 93).

Шкільна програма з української літератури передбачає проведення уроків літератури рідного краю, на яких вивчається життя та творчість

письменників-земляків. Ці уроки є важливою ділянкою навчально-виховного процесу з огляду на реалізацію ними виховних цілей – формувати в учнів почуття причетності до історії рідного краю і громадянської відповідальності за його долю, долю нації в цілому, виробляти загальнолюдські якості. Незважаючи на те, що література рідного краю стала складовою частиною навчальних програм з української літератури в контексті уроків позакласного читання, учитель виявляється часто не підготовленим до їх проведення через нестачу або й повну відсутність навчального матеріалу. Нині студент – майбутній учитель літератури – повинен активізувати інтерес до проблеми, що посідає важливе місце в системі літературної освіти учнів загальноосвітньої школи.

Місцевий літературно-краєзнавчий матеріал формує змістовий компонент краєзнавства у шкільному курсі вивчення літератури, на основі чого вчитель пропонує систему уроків, що реалізують навчально-пізнавальні та розвивально-виховні цілі в контексті загальної мети та завдань літературної освіти – вводити учнів у світ прекрасного, прилучаючи до національного і світового мистецтва слова, формувати правильне розуміння національних і загальнолюдських цінностей. Завдання уроків літератури рідного краю охоплюють: творчість письменників-земляків, які відобразили у своєму творчому доробку рідний край, що допомагає учням по-новому оцінити його, глибше зрозуміти красу й неповторність свого регіону; ознайомлення з традиціями регіону, місцевими етнографічними, ментальними елементами та особливостями розвитку літератури краю, їх вплив на жанрово-тематичне розмаїття творчості письменників; ознайомлення з творчістю письменників, які не є уродженцями Сумщини, але певний час проживали або побували на її території, причетні до історії Сумського краю. Сумщина прославилася на весь світ О. Олесем, М. Хвильовим, Б. Антоненком-Давидовичем, І. Багряним, Остапом Вишнею та іншими письменниками. Їхній життєпис і творчість є одним із найдієвіших засобів формування особистості школярів. Засобами художнього слова вчитель-словесник виробить у школярів почуття патріотизму, національної гідності, гордості за видатних діячів духовної культури та славу історію краю.

Предметом вивчення на уроках літератури рідного краю в 5 класі мають стати доступні для сприймання та цікаві для п'ятикласників твори письменників-земляків; доцільно розглянути фольклор Сумщини, ознайомити учнів з міфами, легендами, переказами та казками, складеними й поширеними на території рідного краю. Зважаючи на вік учнів, у 6 класі під час вивчення творчості О. Олеся варто звернути особливу увагу на поезії історичної тематики, що допоможе сформувати у школярів правильне розуміння подій, які відбувалися на той час в Україні. Квітучі села на Сумщині, рідна Крига й чарівна природа Верхосулки були у

спогадах і мріях, ними поет марив і жив, у неповторних поетичних рядках продовжували звучати мелодії рідних краєвидів.

У тематичному блоці «Ми – українці» (7 клас) у процесі розгляду літератури рідного краю доцільно запропонувати школярам вивчення творчої спадщини Б. Антоненка-Давидовича. Під час вивчення особистості письменника-земляка варто використати його «Автобіографію» та спогади про перебування в Недригайлові, Ромнах, навчання в Охтирській гімназії. Мемуари під назвою «Удосвіта» дадуть можливість учням зрозуміти, як вплинули на становлення майбутнього письменника уроки словесності в Охтирській гімназії, на яких гімназист сміливо обстоював ідею вільного розвитку української літератури. Особливе значення для уроків літератури рідного краю в 7–8 класах мають повідомлення про перебування Тараса Шевченка та Лесі Українки на Сумщині. Під час вивчення теми «Тарас Шевченко і Сумщина» учитель-словесник, використовуючи краєзнавчий матеріал, розповідь про перебування поета в рідному краї, адже під час усіх трьох подорожей по Україні він відвідував Глухів, Кролевець, Ромни, Лебедин, Конотоп, Охтирку та їх околиці. Варто зачитати і проаналізувати поезію «Долиною ромен цвіте», яку написав Т. Шевченко безпосередньо на Сумщині, та звернути увагу на ті твори, де містяться згадки про рідний край. Провідними принципами роботи на уроках вивчення літератури рідного краю залишається діалогізм та проблемність. Важливо пам'ятати, що, на переконання Г. Токмань, «на уроці літератури ми організовуємо діалог учня з художнім текстом, самі демонструємо йому свій власний діалог з художнім словом, вступаємо в діалог «учитель-учень» як партнери по спілкуванню, спонукаємо до діалогу «учень-учень», адже сама інтерпретація художнього тексту є процесом творчим» (Токмань, 2012). Матеріал уроків літератури рідного краю сприятиме виробленню читацьких інтересів учнів, формуватиме зацікавленість уроками літератури взагалі. Школярі мають відчувати свою причетність до нації, до її багатой історії, до кращих представників її духовної культури, які сміливим словом виборювали незалежність, відстоювали національну гідність українців.

У старшій школі (10–11 класи) варто запропонувати вивчення творчості сучасних письменників-земляків. У цьому контексті актуальною бачиться життєтворчість поета Анатолія Гризуна. Студенти-магістранти проводили педагогічний експеримент серед студентів-філологів і з'ясували, що творчість поета доцільно використати як засіб формування естетичних смаків учнів, адже завдання літературної освіти – формувати почуття прекрасного засобами художнього слова, високі естетичні смаки, здатність творчо сприймати прочитане, виховувати інтерес до дітератури.

Життєпис поета Анатолія Гризуна розглядаємо як вдячним матеріал, який учитель-словесник може використати не тільки з метою ознайомлення із творчістю, а й вироблення чіткої життєвої позиції молодого українця. В

уяві школяра постане А.Гризун як своєрідна та вразлива людина, талановитий та оригінальний поет, журналіст, викладач, патріот. Людина енциклопедичних знань, талановитий і скромний сумський поет, чиї вірші надовго збережуться в пам'яті студентів-філологів, а незабутні зустрічі в аудиторіях педуніверситету подарували багатьом його прихильникам неповторні зразки читання лірики у виконанні автора. Його життєпис студенти уявляють як нестримне прагнення пізнати себе і знайти своє місце у глобалізованому світі, як цікаву подорож до духовних висот, своєрідну мандрівку інтелектуальним світом із метою віднайти вдячного читача.

Недовгою була мандрівка по життю, поет пішов засвіти майже в сімдесят, залишивши нездійсненими творчі плани та незакінчені вірші. Незахищеною лишилася написана докторська дисертація, над якою працював науковець упродовж останнього свого десятиліття. Життєва подорож була змістовною і глибокою, мистецьке перо вірно слугувало українській національній ідеї, тому творчість поета високо поцінювалася ще за його життя, й довго тепло та щирість, що випромінюють його вірші, будуть зігрівати душі українців. Твори письменника – це своєрідний діалог у художній комунікації «поет – твір – студент (учень)». Його поезія своєрідна, оригінальна, багата на авторські новотвори, полонить читача, інколи адресується тільки для інтелектуально підготовленого кола читачів, оскільки пересічному українцю часто важко сприймати поетову мудрість чи застереження, які постали з глибокого аналізу українських реалій, сьогодення.

Спираючись на оцінки сучасників, студенти можуть переконливо стверджувати, що А.Гризун зумів зайняти почесне місце в сучасному літературному процесі як автор поетичних збірок, перекладач, критик та методист. Поезія засвідчує, що її автор ішов попереду меркантильного часу, бо для поета значно більше в житті важили справедливість, національна гідність, людяність, свобода, воля. Цими постулатами керувався в житті, їх поетично оспівував у віршах, по них зв'язав власну поведінку. У віршах майстер художнього слова постійно експериментував, і ці поетичні експерименти йому вдавалися, що засвідчувало талант, оригінальну поетичну манеру. Майже в кожному вірші вдячний читач знайде авторські неологізми, майстерно створені творчою уявою та неповторною фантазією поета. Свобода та самотність, що супроводжували поета, були тими чинниками, що рухали його багату уяву. Позбавлена негативу, самотність спроектовувала експерименти з формою твору, надихала митця на яскраві новотвори. Вдячний філолог знайде поезії, якими можна зачитуватися, відшукає вірші, які змусять глибоко замислитися над долею українців, спонукають до філософських роздумів про місце кожного в суспільстві.

Увагу студентів привертає дослідження Лілії Овдійчук «Про сугестію, філософію та методику, або тріада Анатолія Гризуна» (Овдійчук, 2015). Вдумливий погляд критика виразно окреслював як місце, так і роль поета в

загальнолітературному процесі, новаторську, неповторну манеру письма. Автор звернула увагу на художні прийоми – порівняння, неологізми, власні відкриття, які використано у віршах. Цікавими бачаться гострополітичні теми, що з неабиякою впевненістю та рішучістю порушував А. Гризун у своїй збірці «Перстень-Зодіак». На жаль, його монографія «Поезія багатозначних підтекстів» не надто відома серед читацького загалу. Л. Овдійчук не оминула ще одну працю А. Гризуна – навчальний посібник «Поезія концептуальної думки». Критик зазначила, що філософська лірика – повна протилежність сугестивній (Овдійчук, 2015). Це дозволяло ще раз переконатися читачам, що поет дійсно відкривався перед читачами з абсолютно різних сторін. Науковець захоплювалась перекладацькою діяльністю Гризуна-дослідника, де він аналізував, цитував, порівнював величезні масиви світової літератури в оригіналі або у власних перекладах. А. Гризун – духовно багата та високоінтелектуальна особистість, письменник із виробленою манерою письма, цей факт яскраво підтверджувала його остання збірка «Джинсове небо» (2016). У збірці поєднувались і в поезії переплітались філософія, інтимність та любов до природи. Укомплектована з чотирьох розділів, нова книга поезій А. Гризуна продовжувала цикл задуманого ним ліричного багатокнижжя, започаткованого попередньою збіркою поезій «Перстень-Зодіак». У збірці «Джинсове небо» А. Гризун у ліричному аспекті осмислював та узагальнював будні нашої мінливої сучасності, малював картини неповторної природи, роздумував над історичним минулим та його уроками. Усі чотири розділи збірки «Джинсове небо» («Житейські філософеми», «Заангажовані мотиви», «Нова гравітація», «Хроніка заосіння») – це розкриття в розмаїтті настроїв і почуттів, а ще непростого українського сьогодення.

Розглядаючи завдання літературної критики, Т. Еліот називав «два способи зацікавити слухачів яким-небудь твором: дати їм добірку найголовніших фактів про його створення, побудову, контекст або вихлюпнути сам твір на них так, щоб вони не встигли налаштуватися проти нього» (Еліот, 2001, с. 93). Такі методичні рекомендації критика вважаємо досить слушними та результативними, здатними впроваджуватися в навчально-виховний процес. Запропонуймо старшокласникам текстуальне вивчення поезії «Ода серпню», яка починає розділ 4 «Хроніка заосіння» останньої прижиттєвої збірки поета-земляка (Гризун, 2016, с. 139).

На етапі підготовки до сприймання поетичних творів учитель реалізує завдання, що полягає у формуванні здатності уявляти та співпереживати під впливом художнього тексту, здатності засвоювати текстуальну та образну ідейно-естетичну інформацію, носіями якої є художній текст і художній твір. Твір читається перший раз учителем, із метою поглиблення розуміння тексту вдруге читає або один учень, або школярі перечитують текст про себе самостійно. Адже твір мистецтва народжується двічі, спочатку як діяльність художника, а потім у діалозі естетичного співпереживання і співтворчості

відбувається таїнство проникнення читача в художню структуру. Таке друге прочитання передбачає обов'язкове повторне перечитування твору в цілому, звернення уваги на важливі в ідейно-художньому плані фрагменти.

У науковців, які цікавляться проблемою теоретичних та методологічних основ аналізу художнього твору, є термін «розкодування», що усвідомлюється як мистецтво, в основі якого лежить готовність учня-читача поціновувати художність твору і «ґрунтується на знанні теоретичних операцій, тексту, а також на здібностях дослідника, його здатності «чути» текст у цілості й найдрібніших складниках, що творять певну систему й перебувають у постійній взаємодії» (Марко, 2013, с. 7). Процес «розкодування», на нашу переконливу думку, розпочинається на вступних заняттях із вивчення художнього твору на уроках української літератури загальноосвітнього навчального закладу. Справжній мистецький твір естетично досвідченого читача вводить у багатовимірний простір діалогу, це розмова з автором, з епохою, із собою, зі своїм «Я», діалог перетворюється в полілог, який відбувається на різних рівнях емоційного співпереживання прочитаного.

Учні відзначають загальні емоції захоплення країною, бо поетове «Я» зливається з державним: «Серпень – це народження України. // Серпень – це відродження мене» (Гризун, 2016, с. 139). Водночас вірш не є способом кодування емоцій, у літературний твір поет не вкладає свої почуття, а намагається викликати ним певні емоції. Він шукає відповідну художню форму їх вираження, за допомогою якої впливає на читача, розраховуючи здебільшого на його підсвідомість, найтонші та найглибші емоції. Отож емоційний заряд у художньому творі покликаний не передавати людські почуття, а збуджувати їх у читача.

Далі долучаємо старшокласників до участі в художній комунікації «автор – твір – читач», де ініціативною ланкою є автор, а читач завершує комунікаційний процес своїм сприйманням і творчою репродукцією образної структури твору, адже сутність адекватного сприймання художнього твору полягає в тому, щоб сприймати літературу як світ художніх образів, створену дійсність авторською уявою та фантазією. Далі учні працюють над текстом і вчитель пропонує орієнтовну систему запитань: Поміркуйте, з якою метою автор вводить образ Спартака? Символом чого є Спартак? З'ясуйте, яким у творі є його ліричний герой? Яким він постає у вашій уяві? Розглядаючи образ ліричного героя, учні відзначають, що він замріяний, залюблений у свій рідний край, у якому сад пахне букетом кабарне, а соки й роси п'янять думку та уяву. Українські вітри автор порівнює з римським гладіатором Спартаком, підкреслюючи цим волелюбність українців. Спартак – це той античний герой, що свого часу підняв повстання рабів і відстоював право простих людей на свободу. Ліричний герой вірша страждає, бо рідний край знову потерпає від чужоземних загарбників. Найбільше емоційно-сміслові наповнення містять рядки четвертої строфи, де автор застерігає від національної байдужості та

пасивності. Поет співвідносить давньокиївські часи і непросте сьогодення, щоб збудити приспану віками національну свідомість українців.

Учні міркують над запитанням: Якою постає Україна у вірші поета? Школярі відзначають, що серпень персоніфікується й уявляється як символічний образ багатой, щедрої, гостинної і квітучої України. Для ліричного героя серпень має сакральне значення. Разом із тим ці рядки викликають у читача ідилічні картини українського буття, проводиться паралель між державним святом та народними (Маковій, Яблучний та Медовий Спас); утверджується нерозривність людини і природи. Із цією метою поет використовує перифраз. Особлива увага має бути приділена аналізу художньої мови, що включає аналіз художніх тропів, синтаксичних фігур та фоніки. Це передбачено особливостями навчальної дисципліни, якою є українська література, вимогами до її вивчення та підготовкою до зовнішнього незалежного оцінювання. Для увиразнення сказаного та багатого емоційно-експресивного забарвлення поет використав низку художніх засобів. Красу української природи та переживання за рідний край підкреслюють метафори, у вірші вжито контекстуальні синоніми та антоніми. За допомогою виражально-зображувальних засобів вірш звучить патетично й урочисто, що є характерним для жанру оди. Анафора у двох перших рядках створює в уяві читача образ серпневої України – багатой і щедрої, допомагає віднайти художній паралелізм, коли на фоні природи автор передає внутрішній стан ліричного героя, у цьому вірші ліричне «Я» мислиться як частинка цілої нації. Серпень для українців – це завершення літа, це найбагатший на дари місяць. Назва говорить сама за себе: походить від слова «серп» – назви головного знаряддя праці українця-хлібороба. Можна запропонувати іншу версію, згідно з якою серпень походить від слова «серпанок» – легкої пелени, що спускається з неба й огортає землю. Споконвіків українці вірили, що завдяки сонячному та місячному серпанку природа на землі захищається від згубного впливу нечистої сили. Через слова ліричного героя, що говорить від імені народу, рухаємося від суспільно-політичної, історичної ситуації на рівень філософського узагальнення, навіть своєрідного авторського застереження: «Нам би не пропити й не проспати // Всю святинь – од зерна й до стерні». Для емоційно-сислового увиразнення змісту поезії використано інверсію «бродять соки й роси», «серпень медобранний». Виразний, звуковий, музичний супровід емоційного малюнку створює фоніка вірша, що використана з метою посилення інтонаційної виразності твору. Вся низка художніх засобів допомогла автору реалізувати ідею – возвеличення любові до рідного краю, щире вболівання за майбутнє України, заклик до відродження визвольного руху. Окреслюємо мотиви любові, туги, смутку, болісних переживань за долю українців.

Висновки. Професійна компетентність студентів-філологів формується у процесі аналізу художнього твору, коли досліджується текст,

визначається його художня вартість. Література рідного краю в цьому контексті розглядається як дієвий матеріал, що може допомогти майбутньому вчителю виробити вміння працювати з текстом, гідно поцінувати творчі надбання письменників-земляків.

Перспективи подальших наукових розвідок. Порушена проблема активізує інтерес учителів та студентів до досить важливої ділянки шкільної літературної освіти з огляду на завдання реалізувати потенційні виховні можливості уроків літературного краєзнавства в умовах імплементації Концепції «Нова українська школа». Питання формування професійної компетенції студента-філолога не вичерпується публікацією. На подальше вивчення чекає проблема пошуку інноваційних форм та методів навчання студентів із метою вироблення здатності виконувати професійні обов'язки на робочому місці вчителя літератури.

ЛІТЕРАТУРА

- Білоус, П. (2011). *Вступ до літературознавства*. Київ: Видавничий центр «Академія» (Bilous, P. (2011). *Introduction to literary studies*. Kyiv: Publishing Center "Academy").
- Гризун, А. П. (2016). *Джинсове небо: лірика*. Суми: Мрія-1 (Hryzun, A. P. (2016). *Denim sky: lyrics*. Sumy: Dream-1).
- Гризун, А. П. (2014). *Перстень-Зодіак*. Суми: Мрія-1 (Hryzun, A. P. (2014). *Ring-Zodiac*. Sumy: Dream-1).
- Волошина, Н. (1997). *Вивчення української літератури в 5 класі*. Київ: Педагогічна думка (Voloshyna, N. (1997). *Study of Ukrainian literature in the 5th grade*. Kyiv: Pedagogical thought).
- Захарова, В. А. (2017). Роль сприймання художнього твору у процесі його реалізації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (70), 177-187 (Zakharova, V. A. (2017). The role of perception of an artistic work in the process of its implementation. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 6 (70), 177-187).
- Еліот, Т. (2001). Функції літературної критики. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.*, 86-94 (Eliot, T. (2001). Functions of literary criticism. *Collection of the world literary critical thought of the twentieth century*, 86-94).
- Овдійчук, Л. (2015). Про сугестію, філософію та методичку, або триада Анатолія Гризуна. *Українська мова і література в школі*, 2, 61-64 (Ovdiichuk, L. (2015). About suggestion, philosophy and technique, or triad of A. Hryzun. *Ukrainian language and literature at school*, 2, 61-64).
- Марко, В. (2013). *Аналіз художнього твору*. Київ: Академвидав (Marko, V. (2013). *Analysis of artistic work*. Kyiv: Academic Publishing).
- Токмань, Г. (2012). *Методика навчання української літератури в середній школі*. Київ: ВЦ «Академія» (Tokman, H. (2012). *Methodology of teaching Ukrainian literature in middle school*. Kyiv: Publishing House "Academy").

РЕЗЮМЕ

Захарова Валентина. Формирование профессиональной компетентности студентов-филологов средствами литературного краеведения.

Цель статьи – определить место и роль литературного краеведения в формировании профессиональной компетентности студентов филологических специальностей. В статье рассматривается процесс восприятия художественного произведения как необходимый этап коммуникации «автор – художественное

произведение – читатель». Особое внимание уделено роли литературного краеведения в фаховой подготовке студента – будущего учителя украинского языка и литературы. Использование теоретических и эмпирических методов научного поиска и глубокое изучение психолого-педагогической, литературоведческой, методической литературы по проблеме исследования позволило сделать ряд убедительных выводов о приоритетной роли литературы родного края в формировании профессиональной компетентности студентов.

Ключевые слова: литература родного края, художественное произведение, Анатолий Гризун, поэзия, восприятие, текст, урок украинской литературы, литературное образование учащихся.

SUMMARY

Zakharova Valentyna. Formation of professional competence of students-philologists by means of literary country study.

The aim of the article is to define the role and place of literature about one's native land in the development of professional competence of students majoring in philology. The study covers the discovery process of the nonfiction literature as a necessary step in methodological communication "teacher (professor) – author (composition) – reader (student)". Special attention is devoted to the role of country study literature in the development of a student, the future teacher of Ukrainian language and literature. A number of reassuring conclusions was drawn about the role of the subject in the formation of student's professional competence based on the application of theoretical and empirical methods of scientific research and deep analysis of psychological-pedagogical literature. Practical application of the research lies in the ability of its results to be used during the design process of philology studies curriculum.

The national curriculum for Ukrainian literature today includes patriotic literature classes, which explore the life and work of writers, fellow countrymen. These lessons play an important part in the educational process as they highlight the educational purpose in student's development of the sense of belonging to the history of their native land and civil responsibility as well as universal human qualities. Though the subject is taught as an extra-curricular reading, literature professors tend to be professionally ill-prepared for teaching the course due to the lack of material resources available for them to effectively formulate the lesson.

A class on country study literature formulates professional competence in the student who is studying to become a teacher – the ability to develop a plan for the class and the ability to introduce the appropriate framework for the lesson. Professional competence is formulated during the process of analyzing the poetry while studying the text and determining its artistic value. Literature of the native land in this context is referred to as an active method of teaching that could help the future teacher develop the ability to work with the text and teach students an appreciation for creative writing and the heritage of comrade authors.

The process of students' professional development does not stop here. The search for innovative teaching methods, that would enable students' ability to perform professional duties in the workplace, remains to be studied further.

Key words: country study literature, nonfiction, text analysis, student-philologists, education, professional competence.